

Battancs Jánosné Ördögh Klára

I: Legyen szíves elmondani a nevét.

BJ: Battancs Jánosné Ördögh Klára.

I: Mikor tetszett születni?

BJ: 1921. május 30-án.

I: És hol?

BJ: Szegeden.

I: Klári néni, ezelőtt néhány héttel jártunk már itt.

BJ: Igen.

I: Akkor Klári néni beszélt nekünk arról, hogy mire emlékszik a második világháborús időkből.

BJ: Igen.

I: Azért jöttünk vissza, hogy mindezt videóra rögzítsük. Ezekről a kérdésekről lesznek megint-erről fogunk megint beszélgetni.

BJ: Jó.

I: Tessék arra visszaemlékezni, vagy tessék arról mesélni nekem, hogy milyen emlékei voltak Klári néninek annak idején, a szegedi zsidókkal kapcsolatosan.

BJ: Nekem annyi volt, hogy én 16 évesen tánciskolába jártam, de a tánciskolának nem volt neve, csak annyi, hogy megyünk a zsidóhoz. És ott- de az este 7 órakor, vagyis 6 órakor kezdődött és 9-kor vége volt. Tovább nem tartott. És akkor jöttünk haza a Petőfi sugárúton és ez a fiú, akivel én együtt jöttem, én evvel semmi különösebb barátság nem fűzött össze, csak annyi, hogy ő is arra lakott és együtt jöttünk hazafelé.

I: Miért hívták úgy a tánciskolát, hogy a zsidóhoz, vagy a zsidó?

BJ: Nem volt neki más neve, csak a 'zsidóhoz', megyünk a zsidóhoz. Nem, nem tudok neki más nevet.

I: De a tulajdonosa esetleg zsidó volt?

BJ: Igen, zsidó volt, zsidó volt a tulajdonos.

I: Emlékszik a nevére?

BJ: Nem, nem.

I: És-

BJ: Nem is volt kint a neve.

I: Mesélne még erről, hogy akkor járt evvel a- evvel a zsidó fiúval ezek szerint a tánciskolába, a zsidóhoz.

BJ: Tánciskolából jöttünk haza, de úgy különös kötődésünk egymáshoz nem volt. Csak mint táncpartner, vagy tánc- együtt jöttünk haza, mert ő lent lakott ott a téren, én=én=én pedig a Szivárvány utca 45. szám alatt, és akkor együtt jöttünk haza. De különösebb szerelmi kapcsolat nem volt köztünk. De a barátság megmaradt utána is, mert mondom, még Párizsból még beszélgettünk telefonon.

I: Mi történt evvel a fiúval?

BJ: Ennek- ennek a fiúnak, egyik nap szó volt róla, hogy a zsidókat összeszedik ma éjszaka, minden zsidóhoz mennek és összeszedik sorba és elviszik őket Auschwitzba. És ez tudomásunkra jutott, és ennek a fiúnak mi szállást adtunk otthon, hogy őt el ne vigyék, de elvitték apukáját, anyukáját, meg a bátyját is elvitték. Sőt, másnap délelőtt láttuk, amikor jöttek, és itt az állomásra és rak- szálltak be a vagonokba. Olyan vagonba szálltak be, ahol se ülés, semmi nem volt és olyan sűrűre szálltak be, hogy még le se tudtak ülni a vagonba, olyan sűrűre tuszkolták be őket. Mert mi kimentünk itt az állomásra és láttuk és figyeltük.

I: Klári néni, hogyan jutottak, vagy hogyan tetszett ezekről minde- ezekről tudni, hogyan tudott arról a család, hogy elviszik ezeket a zsidókat? Azt mondta Klári néni, hogy megtudták, hogy elviszik őket Auschwitzba.

BJ: Hogy másnap elviszik, igen.

I: És ezt honnét tudták meg?

BJ: Suttogták.

I: Kik?

BJ: Ismerősök, szomszédok, erre-arra, ha jártunk.

I: Arra tetszik emlékezni, hogy mikor történhetett mindez?

BJ: ----'36-ba--'37-be. '36-ba, vagy '37-be. 15 é- 16. éves voltam.

I: Ó: mikor tetszett tánciskolába járnival, milyen éveiben?

BJ: Hát elvégeztem a négy polgárit, az 14 éves voltam, olyan 16 éves voltam, mikor jártam tánciskolába.

I: Aha. És ez akkoriban történt, amikor-?

BJ: Igen, akkor, amikor elvitték, akkor történt, akkoriba.

I: Ó: tehát ugye azt elkezdték- elkezdtek a szomszédok beszélni, hogy elviszik a zsidókat.

BJ: Igen, igen, és akkor ez a fiú, akivel én jártam, jöttünk haza a tánciskolából és akkor mondtam neki, hogy ne menjen haza, hanem majd én nagyanyámékkal mögböszélem, hogy az istállóba ott aludjon. Egy lovunk volt csak, de hosszú volt az istállóban végig az etetővályú. Úgyhogy ott=ott betakartuk szalmával, és akkor másnap reggel láttuk, hogy viszik a zsidókat, már összeszedték sorba, és jöttek, itt a Rákóczi utcán, egyenest ide, a vasúthoz, a MÁV-hoz és ide még=még én ki is mentem nézni, hogy=hogy hogy szállnak be és akkor üres vagonokba tuszkolták be őket, de olyan sűrűre, hogy le se bírtak ülni.

I: Klári néni, említette a múltkoriban, hogy=hogy '42-ben ment férjhez. És akkor tetszett ide költözni, ebbe a lakásba.

BJ: Igen, január 4-én.

I: Tehát korábban a Szivárvány utcában tetszett lakni.

BJ: Szivárvány utcában laktam, igen.

I: És a zsidó fiút a Szivárvány utcai lakásban bújtatták, ugye?

BJ: Igen, a Szivárvány utcai lakásban.

I: Akkor a menetet, azt abból a lakásból látták, vagy ebből a lakásból? Mert hogyha ebből, akkor az egy másik időpont.

BJ: Nem, abból.

I: Abból.

BJ: Abból.

I: Szóval akkor látta- kiket látott a menetből? Kiket ismert fel?

BJ: Nem- úgy különösképpen nem ismertem föl senkit. Sorba álltak sokan, hosszú sor volt. Mit mondjak, Petőfi sugárúton, innen letről a térről kb. a Szivárvány utcáig, olyan hosszú sor volt már összeszedve. Sokan voltak. Nagyon. Mondom, hogy=hogy kísértük őket mi és figyeltük, és az állomáson, a vagonba, ahol berakták, olyan sűrűn rakták be őket, hogy leülni nem tudtak.

I: Hány embert látott ebben a menetben?

BJ: Rengeteget, nem tudom, így szám szerint nem tudom megmondani.

I: Egyik se volt ismerős, akkor ezek szerint.

BJ: Nem. Nem ismertem föl, mert ugye mentek sorba és nem ismertem föl.

I: Honnét tudja, hogy zsidók voltak?

BJ: Hát azt tudom, hogy mint zsidók voltak, mert ezt mondták, hogy a zsidókat szedik össze. És mondom, ott sorba álltak és mentek.

I: Kísérte őket valaki?

BJ: Igen, igen, örök kísérték, fegyveres örök. Pisztoly volt a hát- a hátukon.

I: Volt valami egyenruhájuk?

BJ: Hát arra már nem emlékszem, hogy volt-e. Nem emlékszem rá, hogy volt-e.

I: De fegyver volt náluk.

BJ: Fegyver az volt. Mondom, géppisztoly volt így a hátukon.

I: Volt valami karszalagjuk, vagy ilyen jelzés a karjukon?

BJ: Hát, hallja én nem emlékszem arra se.

I: A zsidókon volt valamilyen jelzés, vagy bármilyen dolog?

BJ: Karszalag volt rajtuk.

I: A zsidókon?

BJ: A zsidókon, igen.

I: Milyen karszalag volt?

BJ: Hát nem tudom, mi volt ráírva. Betűk voltak ráírva, de karszalag volt a karjukon, onnan tudtuk, hogy azok zsidók.

I: Kellett akkoriban a zsidóknak valamilyen jelzést viselniük, hordaniuk?

BJ: Nem em- nem emlékszem, rá, nem. Nem, mer oda járunk a zsidóhoz a tánciskolába és nem=nem volt semmi jelzés.

I: Mikor- meddig járt tehát tánciskolába Klári néni?

BJ: Hát 16 éves koromba. Meddig, így körülbelül egy évig volt még nyitva az a- és utána be lett zárva.

I: Ő: nem ameddig férjhez ment?

BJ: Én '42-be mentem férjhez.

I: És akkor- előtte, mielőtt férjhez ment volna, járt még=járt még tánciskolába?

BJ: Akkor jártam, de az ipartestületbe már akkor.

I: Értem.

BJ: Akkor ott volt tánciskola. Meg Fölsővároson, a kultúrházba, ezen a két helyen volt tánciskola.

I: Tehát mielőtt férjhez ment volna, inkább odajárt.

BJ: Igen, igen, ezt a zsidót, ezt bezárták, ami itt volt.

I: Az, hogy mikor zárták be, esetleg arra tetszik emlékezni?

BJ: --'36-ba-

I: Tehát amikor bezárták a-

BJ: -zsidót, igen-

I: -zsidó tánciskolát, akkor történt az, hogy azt a zsidó fiút bújtatták-

BJ: -igen, igen-

I: -Klári néniék-

BJ: -igen, akkor bújtattuk.

I: Mi történt aztán ezzel a zsidó fiúval?

BJ: Mert úgy hallottuk, hogy éjszaka elviszik őket, és akkor én- nem engedték haza és mögkértem nagyapámat, mer úgy köllött mögkérni, hogy engedje mög, hogy ott a disz- hogy az is- a lóistállóba, hogy ottan betakarjuk szalmával és ott aludt.

I: Mit szólt mindehhez a nagypapája?

BJ: Nem szívesen, de beleegyezett.

I: Mit mondott? Miért nem szívesen?

BJ: Nem- nem azért, mert nem szerette a zsidókat, hanem hogy egyáltalába hogy valakit odahozok, azt nem szerette. Mer ott volt a ló az istállóba. Kocsi, ló, nagy istálló volt.

I: És miért jutott ez eszébe Klári néniék, hogy akkor odahívja ezt a zsidó fiút?

BJ: Hát, hogy ne vigyék el, hogy megmentsem. Habár nem volt köztünk se szerelem, semmi, nem volt.

I: Aztán meddig volt ő ott, az istállóban?

BJ: Másnap reggelig, mikor elvitték az au- elment a vasúton, mer kijöttem ide a vasútra és figyeltem, mikor megy el a vagonnal, mikor viszik el, akkor utána hazamentem és akkor nagyanyám adott neki egy szelet kenyeret, meg egy szelet szalonnát és mondtuk neki, hogy itt Jugoszlávián keresztül menjen át a határon, és akkor valahogy majd eljut. De nem- pénz se tudtunk neki adni, mert akkor nagyon kevés volt a pénz. Pénze se volt, egy fillérje se, ez a kenyér, meg szalonna volt nála. És akkor utána rá, hét napra, hívott engem telefonon Párizsból, hogy Jugoszlávián keresztül, hol fölvevtek kocsira, hol gyalog, hol kapott egy kis kenyeret, valami ételmelet. Kijutott és kint van és újságot árul, addig, ameddig annyi pénze összegyűlik, hogy megvegye a repülőjegyet, hogy kimenjen Amerikába. De közbe ott egy másik fiúval találkozott, az 16 éves volt, az is újságot árult, és az mondta, hogy ő Auschwitzból szökött meg, szakadt az eső éjjel, és a zsidókkal ásatták meg a nagy gödröt, Párizs külterületén, ahova utána belelövöldözték őket. Ezt ez a fiú mondta. És ő onnan, az esőbe, a fűbe kicsúszott és eljutott Párizsba és ő is árulta az újságot, és ott ismerkedett meg ezzel a fiúval. És evvel be lött fejezve, mer utána már nem beszéltünk.

I: Mindez mikor történhetett, melyik évben?

BJ: Várjon csak, hogy is volt? '21-be születtem, olyan '36-ban, '36-ba, 15- 16. éves voltam.

I: Arra tetszett- arról a településről, hogy Kamenyec-Podolszk, arról tetszett hallani valaha?

BJ: Nem.

I: Lengyelországban.

BJ: Nem, nem hallottam.

I: Klári néni, az előbb említette, hogy látta ezt a bizonyos menetet, ami ugye ment ki a házuk előtt-

BJ: -igen-

I: -az állomás felé-

BJ: -az állomás felé, igen, végig jöttek a- ott az utcán, Szivárvány utcán végig, és akkor én eljöttem ki ide, figyeltem és akkor láttam, hogy vagonok voltak, és abba, de nagyon sűrűn. Akik fölürü- még följebb voltam, mint én, mert én nem mertem följebb mönni, azok mondják, hogy olyan sűrűn pakolták be őket, hogy még leülni se tudtak a vagonba, olyan sűrűn.

I: Szóval nemcsak a házból, hanem kikísérte őket Klári néni.

BJ: -eljöttem, eljöttem ide, az állomásra-

I: Tehát követte a menetet, Klári néni?

BJ: Hát úgy utánuk, jó utánuk jöttem.

I: Voltak még mások is, vagy csak Klári néni volt egyedül?

BJ: Nem, többen figyelték őket. Kíváncsi em- (*mosolyog*) kíváncsi emberek.

I: Mondtak valamit ezek az emberek? Volt szó valamiről?

BJ: Hát, volt, aki sajnálta őket. Volt, aki sajnálta őket.

I: Mit mondtak az emberek?

BJ: Hát azt, hogy=hogy inkább=inkább elhelyezték volna őket valahol, itt, Magyarországon, olyan helyen, ahol csak ők vannak. Szóval hogy egy ilyen tömböt csináltak volna nekik, ahol csak a zsidók vannak.

I: Ezt mondták az emberek?

BJ: Ezt mondták az emberek.

I: És még miket mondtak? Ha tetszik emlékezni.

BJ: Nem, nem emlékszem már rá.

I: Volt, aki örült, hogy elviszik őket?

BJ: Nem, olyan nagy öröm nem volt, nem volt. De aztán utána, mikor én férjhez mentem, akkor én mégis rengeteg zsidó jött, fűszerüzletünk volt, ebbe a helyiségbe, és szinte majdnem mind, öt-hat ilyen zsidó cégtől vásároltunk árut.

I: De hát ez hogy lehetséges, hogy elvitték őket, és akkor=akkor még-

BJ: És utána nem tudom, honnan jöttek, de sokan jöttek, mert általában zsidók voltak, akik árulták az árut.

I: Még visszatérve a menethez. Tehát akkor látta, hogy azokat ugye, a zsidókat, a vonatállomásra terelik, illetve-

BJ: -igen, igen-

I: -ott voltak fegyveres őrök. Hogyan viselkedtek ezek a fegyveres őrök a zsidókkal?

BJ: Hát, csak kísérték őket, mert végeredménybe a zsidók csak jöttek, nem=nem volt semmiféle zavargás, vagy valami. Bár összeszödték őket, úgyhogy csöndbe zajlott le minden.

I: Volt náluk holmi, a zsidóknál?

BJ: Nem. Nem volt semmi holmi náluk.

BJ: Milyen távolságból követte Klári néni?

BJ: Én? Hát körülbelül egy utca távolságra. Például a Petőfi Sándor sugárúton, a túloldalon

jöttek és én itt a Szivárvány utca sarkáról figyeltem őket. És aztán mikor jöttek el itt a Szi- itt a--
milyen utcába, végig itten, akkor=akkor én is jöttem és akkor figyeltem őket, és itt lent itt
mögálltam az állomásnál és figyeltem, hogy vagonírozzák be őket, hogy szállnak be a vagonba
és nagyon sűrűn.

I: Hány vagonba?

BJ: Hármát láttam, három vagon.

I: Tehát egy szerelvényben három vagon.

B: Egy szerelvénybe három vagon, de már- én már voltam kint az állomáson előtte is és már az
egyik vagon már akkor tele volt, tehát azt már valahol- valahonnan hozták, hogy itt csatolták
össze őket.

I: Abban is emberek voltak.

BJ: Abba is, abba már tele volt emberekkel. Egy volt üres, ahol- a kettő már tele volt és a
harmadik üres volt, akiket innen vittél el, Szegedről.

I: Tehát egy vagonba rakták be a szegedieket.

BJ: A szegedieket egy vagonba rakták, de mondom, olyan sűrűn rakták, hogy leülni nem tudtak,
mer azt figyeltük innen lentről.

I: Mennyi ember lehetett, akit beraktak ebbe az egy vagonba?

BJ: Hát azt fogalmam sincs, nem- nem tudom én, gyerek is voltam, 16 éves,
nem=nem=nem=nem figyel- nem=nem tudom. Nem tudom, de sok. Sok.

I: Kik voltak a: az emberek között voltak fiatalabbak, idősebbek, gyerekek?

BJ: Vegyesen, férfiak, nők, gyerekek, az egész család.

I: Ők mondtak valamit, vagy beszéltek valamit, ezek a zsidók?

BJ: Nem engedték beszélni őket, meg se volt szabad szól- egymáshoz se volt szabad szólniuk.

I: Honnét tudja ezt Klári néni?

BJ: Tudom, mert akik ott kint álltunk az utcán és bámultunk és azok közül volt, aki=aki mondta.

I: Az őrök mondták ezt, vagy- vagy pedig csak amit lehetett tudni?

BJ: Nem, nem, csak akik- bémézködők. Hogy egymás közt se engedték őket beszélgetni.

I: Tehát látott valamilyen atrocitást, Klári néni, a rendőr- vagy a fegyveresek részéről?

BJ: Nem, nem, különösebb nem volt.

I: Erőszak, vagy hangos szó?

BJ: Nem=nem=nem. Hát úgy intették, hogy most álljon beljebb, vagy valami, így láttam, vagy a kezével tessékeltte őket beljebb, az úton, agy mentek, de különösképpen nem.

I: Felismerte a fiúnak a családját az emberek között?

BJ: Nem, nem.

I: Tehát nem vitték el a fiúnak a családját, akit bújtattak Klári néniék?

BJ: De, azt elvitték a családját, el- elvitték és ki is végezték.

I: Azt honnét tudja Klári néni?

BJ: Azt onnan tudom, hogy amikor Párizsba kiért ez a fiú és az a másik fiú, aki megszökött, az mondta, hogy=hogy ők maguk ásták meg a sírjukat maguknak, szakadó esőbe, és ez úgy tudott megszökni, hogy az- a zöldbe, mert be voltak bugyolázva az örök (*mutatja*), a fejükön is volt eső ellen. És aztán akkor nem olyan nagyon szigorúan vigyáztak, vagyis vigyáztak rájuk, de nem=nem olyan erőszakkal, vagy valamivel, csak ott sétáltak az esőbe és ez a fiú úgy tudott a fűbe kicsúszni belőle. És az mondta, hogy ott ásták, a szakadó esőbe, ásatták velük a saját sírjukat meg, és utána lövöldözték őket bele. De ezt már ő nem tudja, hogy=hogy hogy lövöldözték bele, mer ő már akkor eljött onnan. És hét nap alatt ért oda Párizsba, gyalog. Úgy kéregetett egy kis kenyeret.

I: Akiket ott akkor elvittek, mi lett a lak- a tulajdonukkal, a lakásaikkal, boltjukkal, ingóságaikkal?

BJ: Hát, állami tulajdonba került, azt mind összeszödték, de nem leltár szerint, hanem ki mit tudott, ellopott.

I: Ezt honnét tudja, Klári néni?

BJ: Mert hallottam, hogy=hogy mondták, hogy itt is a lakásokból loptak el ezt-azt, amazt.

I: Látott is ilyen Klári néni?

BJ: Nem láttam, nem láttam.

I: A zsidó fiúnak a családja mivel foglalkozott?

BJ: Söprűt, kefét, fogkefét, súrolókefét, ilyesmit, ilyet gyártottak. Itt, itt a háznál, lent. És kint az

utcán, kint ültek és ott árulták.

I: Mi lett az ő boltjokkal, vagy az ő helyiségeikkel?

BJ: Hát azt elsősorba a nép szét- mikor látták, hogy elvitték, akkor aki tudott, az ment oszt' lopott. És utána pedig elvötte az állam és még mindig megvan az a ház ott.

I: Láta ezt Klári néni, hogy ott elviszik a seprüket, meg a keféket?

BJ: Nem, nem láttam, csak mondták, hogy mindönt összeszöttek a bámézkodók. Összeloptak mindönt, ami volt, elvittek.

I: Aztán '42-ben férjhez ment Klári néni-

BJ: -igen-

I: -és ide költözött, a Kisfaludy utcába-

BJ: -igen, ide, ebbe a helyiségbe, ahol most vagyunk. Ebbe volt a férjemnek fűszerüzlete. És-

I: És akkor ezek szerint nem vitték el így korábban az összes zsidó családot.

BJ: Hát, hogy honnan jöttek elő, nem tudom, de majdnem minden- négy-öt hely is volt, ahol zsidóktól vásároltunk árut.

I: Ismert ilyen családokat itt, Szegeden?

BJ: Igen.

I: Nevekre tetszik emlékezni, kiktől vásárolt a férje?

BJ: Nem, nem emlékszem.

I: Mivel foglalkoztak? Akik- tehát kiktől vásároltak egyáltalán, milyen-

BJ: Nagykereskedők voltak. Volt a Bajcsy-Zsilinszky utcán is egy nagykere- arra emlékszem, mert volt, amikor én mentem be, valami elfogyott és bementem, és hoztam onnan. Azt tudom, hogy a Bajcsy-Zsilinszky utcában volt egy zsidó ilyen nagykereskedő.

I: És mit árult?

BJ: Hát, mindenfélét, amit a boltba árultunk, de inkább ilyen=ilyen súrolókefét, söprűt, a fogkefét-

I: -az a zsidó fiú volt.

BJ: Az a zsidó, igen, igen.

I: A nagykereskedő ő meg- itt mit árultak Klári néniék ebben a boltban, itt a Kisfaludy utcában?

BJ: Mi ebbe mindent, élelmiszertül- tejet, tejfölt, túró, söprút, minden- mindent árultunk. Kenyeret, lisztet, min- vegyeskereskedés volt.

I: Szóval jártak a Bajcsy-Zsilinszky utcában, ott egy zsidó nagykereskedőhöz.

BJ: -igen-

I: -és még hova jártak, milyen más nagykereskedőhöz, zsidó nagykereskedőhöz?

BJ: Inkább jöttek azok, jöttek. Üzletről-üzletre, fölvtették a rendelést, és küldték ki. Nem, nem igen mentünk mi. Egyhez járunk csak a Bajcsy-Zsilinszky utcába, akihez möntünk, ha valami elfogyott. Én biciklivel, emlékszöm rá, hogy möntem és szatyorba, volt ilyen nagy szatyor, abba töttem bele és akkor hoztam.

I: Bármilyen zsidó családnak a nevére emlékszik, akik itt éltek Szegeden?

BJ: Őszinte lögyek? Nevekkkel olyan zavarba vagyok, hogy még a saját unokáim neve se sokszor nem jut eszembe. Nevek nagyon kimöntek a fejembül. Ugye 91 éves vagyok és nevek nem nagyon emlékszem.

I: Semmi baj. Mi történt aztán ezekkel a zsidó nagykereskedőkkel, zsidó családokkal?

BJ: Ezek dolgoztak, jöttek árut- adtak el, minden, úgyhogy utána nem is volt zsidóüldözés itt, Szegeden. Nem volt ilyen nagy zsidóül- mondom, mikor visszajött. És olyan sokan visszajöttek, az az érdekes. Tehát azért csak-

I: Ezek a zsidó boltok, zsidó kereskedők, ezeknek nem kellett bezárniuk a boltjukat egy idő után? Miközben ugye vették át az árut-

BJ: Ez már a f- a fölszabadulás után volt már, amikor már a zsidók üldözésnek vége volt. Ez már azután volt, amikor a zsidók ide visszajöttek árut adni, mer az '36-ba volt, ez meg már '42-be volt.

I: Klári néni, '42-ben férjhez ment.

BJ: Igen.

I: Battancs János fűszerkereskedőhöz-

BJ: -fűsz- igen-

I: -fűszerkerskedőhöz, ide, a Kisfaludy utcába-

BJ: -igen=igen-

I: -ide költöztek, ugye ment az üzlet, a fűszerbolt-

BJ: -igen-

I: -'42-től, folyamatosan-

BJ: Igen, igen, jól is ment.

I: Jól ment.

BJ: Jól.

I: A háborús idők ellenére ment a bolt.

BJ: Ment, ment a bolt.

I: Különböző nagykereskedőktől szereztek be az árut, többek között zsidó nagykereskedőktől-

BJ: -igen-

I: -hát ez '42 környékétől kezdve akkor ezek szerint jártak zsidó nagykereskedőkhöz a Bajcsy-Zsilinszky utcába-

BJ: -igen-

I: -illetve ők jöttek ide-

BJ: Igen, csak aztán-

I: Nem ennek lett vége (... pillanatban)?

BJ: Volt egy idő, hogy azt suttogták, hogy ezeket a kiskereskedőket bezáratják. És akkor az én férjemnek, ő a piaristáknál érettségizett már és utána lött kereskedő. És akkor a férjem elvégezte Budapesten az egyetemet, úgy járt föl, amikor becsuktuk a boltot, és akkor a hódmezővásárhelyi állami gazdaságba helyezkedett el, mint főkönyvelő és onnan is ment nyugdíjba.

I: Hát ez később volt időben- háború után jócskán

BJ: -ez későbbben, igen, igen-

I: Zajlott a háború, még=még ugye háborús idők voltak, '42- megszületett a kislánya-

BJ: -igen, kislányom is-

I: Klári néni, '42 végén, ugye?

BJ: -igen-

I: -de gondolom bolt akkor még javában üzemelt.

BJ: Akkor még üzemelt a bolt, igen.

I: És akkor még volt kapcsolat ezekkel a zsidó nagykereskedőkkel.

BJ: Igen, igen és=és sokan jöttek. Nem tudom, hogy=hogy nem vesztek azért el. Olyan sokan jöttek, akik kínálták az áruikat.

I: Ez még a háború alatt volt, mielőtt még feltehetőleg elvitték volna őket. Nem lehetséges, hogy aztán később?

BJ: Ez már utána volt, ez már utána volt, '42-be.

I: De a háború '45-ig tartott, tehát '42 és '45 között volt az, hogy kapcsolatuk volt ezekkel a-

BJ: -igen, igen-

I: -vagy '44 között, bocsánat, '42 és '44 között. '44-ben emlékszik-e valami- emlékszik-e valamire Klári néni, '44-ből, hogy akkor mi történt, itt Szegeden, a zsidókkal? Akkor már olyan két éves lehetett a kislánya.

BJ: Nem, nem nagyon emlékszem.

I: Akkor nem kellett bezárni a zsidó boltokat?

BJ: Nem, nem kellett, akkor már nem kellett.

I: Nem volt olyan, hogy zsidók csillaggal, sárga csillaggal jártak az utcán?

BJ: Nem, nem, ez azelőtt volt, a csillag.

I: Mi előtt volt, bocsánat?

BJ: Hát, amikor összeszedték őket, akkor. Akkor már volt csillag.

I: '44-ben.

BJ: '44-be.

I: Tehát akkor- akkor amikor-

BJ: -elvitték őket-

I: Elvitték. Arra tetszik emlékezni, amikor zsidó csillagot, vagy sárga csillagot kellett viselni a szegedi zsidóknak?

BJ: Igen. Mőnt az utcán, ha egyedül ment is, a csillagnak kint köllött lönni a kabátján. Úgyhogy hogy föl tudtuk, hogy ki a zsidó. E- erről tudtuk.

I: Emlékszik olyanra, hogy jött zsidó kereskedő ide, a Kisfaludy utcai házba és sárga csillag volt rajta?

BJ: Emlékszem, emlékszem.

I: Velük aztán mi lett?

BJ: Sokakat elvittek, összeszedték, elvitték őket, de azér volt, aki bújtatta őket (*halkabban/súgva*). Vót olyan család, aki elbújtatott egy-egy zsidót.

I: Tud ilyenről Klári néni?

BJ: Hát, mán nem emlékszem rá, de akkor tudtam, négy-öt helyen is, ahol=ahol zsidót bújtattak.

I: Honnét tudott erről Klári néni?

BJ: Suttogták.

I: Emlékszik- illetve arra emlékszik Klári néni, hogy jártak zsidók sárga csillaggal Szeged utcáin.

BJ: Igen, igen. Kötelező volt nekik kirakni a csillagot.

I: Mi történt velük aztán?

BJ: --Hát csak összeszedték őket.

I: Hogyan?

BJ: Mer azt a menetet láttam, amikor összeszedték a zsidókat, hosszú sorba mentek és jöttek ide, az állomásra. Azt láttam.

I: De az korábban volt, nem? Amikor még tánciskolába járt.

BJ: Igen.

I: -de '44-ben-

BJ: Utána. Utána már. Nem emlékszem erre. Erre nem emlékszem már. Nem tudom.

I: Itt a Kisfaludy utcában voltak zsidó családok?

BJ: Még volt zsidó boltos is, a másik sarkon.

I: Mi történt-

BJ: -egy=egy sarokkal lejjebb. És azért mögélünk, ő is mögél, meg mi is mögélünk.

I: Emlékszik a nevükre?

BJ: Nem, nem, mondom, a név- a nevekre nem. Sokszor a saját gyerekeim nevét nem (*nevet*) unokáim nevére nem emlékszem.

I: Mi történt evvel a bolttal? És a tulajdonosaival?

BJ: Hát bezártak. Mer nem ment, mert egyre több-több üzlet volt, a mienk elég sokáig megvolt, de már ez a zsidó is már bezárt akkor. Sőt, még emitt is volt, meg- képzelje el, hogy itt a sarkon is volt egy bolt és mögélünk. Itt is.

I: De azok nem zsidó boltok voltak.

BJ: Azok nem zsidó bolt, volt, nem, emez se. Majdnem minden sarkon volt bolt. És azér én nem tudom, hogy mindönki, nem gazdagon, de mögél, éhen nem halt.

I: Arról szó volt, hogy a: amikor a sárga csillagot ki kellett rakni és utána ezeket a zsidókat elvitték, hogy akkor őket- velük mi történ, hogyan=hogyan vitték el őket? Arról tud valamit, Klári néni? Ugye ekkor már férjnél volt, volt egy kislánya, aki két éves volt.

BJ: Igen és hallottam, hogy bevagóniózták őket Budapesten, és akkor vitték ki őket Auschwitzba, ezt már az a fiú mesélte el, aki Auschwitzból megszökött és Párizsba találkozott ezzel a fi- evvel a zsidó fiúval, aki mitőlünk ment el. És az mondta, hogy=hogy vagonba vitték őket ki, és hi- és maguknak kellett megásni a gödröt, és Hitler oda lövöldözte bele őket.

I: Klári néni, volt Szegeden gettó?

BJ: Volt, Gutenberg utcába. Volt gettó. Ott, ahol a zsidó templom volt, ott.

I: Járt arra Klári néni?

BJ: Jártam arra.

I: És mit látott ott?

BJ: Hát bent nem voltam, de semmi különöset, nem, nem emlékszem, hogy láttam volna.

I: Mi volt a gettóban, vagy kik voltak a gettóban?

BJ: Nem, nem tudom. Nem tudom. Azt nem tudom, annyira nem tudom. Ugye fiatal voltam és nem=nem érdekelt annyira. Nem érdekelt annyira.

I: A gettót őrizték?

BJ: Igen, igen. Fegyveres őrök- pisztoly volt a vállukon, még itt lent is őrizték.

I: És volt valami egyenruhájuk azoknak, akinek- akik őrizték a gettót?

BJ: Hát, én nem is emlékszem rá, hogy volt-e egyenruhájuk. Nem em- nem- katonaruhájuk biztos nem volt.

I: Voltak nyilasok Szegeden?

BJ: Nyilasok? Voltak.

I: Ismert nyilasokat?

BJ: Nem, nem. Én fiatal voltam, azt' nem nagyon érdekelték az ilyesmi.

I: Akkor honnét tudja Klári néni, hogy voltak nyilasok?

BJ: Mer beszéltek, beszéltek.

I: Mit beszéltek a nyilasokról?

BJ: Hát hogy gyűlölik a zsidókat. --De úgy különösképpen tudok. Fiatal voltam, úgyhogy én ne-babám is volt, nem nagyon érdekölt engem az ilyesmi akkor.

I: Voltak ilyen zsidóellenes szóbeszédék, akár rigmusok, vagy dalok annak idején?

BJ: **Nem nagyon, nem nagyon.** Nem- itt Szegeden nem üldözték úgy a zsidókat. Hogy most nem állok vele szóba, mert zsidó. **Nem volt itt ilyen.** Szóval nem- hogy mondjam? Ne- nem,

nem volt olyan zsidóüldözés. Inkább az állam csinálta ezt a zsidókkal. Ezt az összeszedést, meg ilyesmit. Ha nem csinálták volna, akkor talán így mitőlünk mög is éltek volna, itt nem volt semmi.

I: Klári néninek voltak zsidó barátai?

BJ: Nem, nem.

I: Iskolatársai?

BJ: Nem, nem, mert én ide jártam az apákhoz iskolába. Zárdába jártam. És a Kossuth Zsuzsába végeztem az egészségügyi főiskolát, és akkor én 40 évig voltam ebbe az orvosi rendelőbe, innen jöttem nyugdíjba.

I: Klári néni, egy picit most álljunk meg, tartsunk egy rövid szünetet.

PAGE

PAGE 15